

مدیریت مطالعات و برنامه ریزی نهجی

بسمه تعالی

طرح تشویق طلاب به مطالعه و کتاب‌خوانی

مقدمه:

به گفته کارشناسان، اقوام و مللی که با مطالعه مانوس بوده و کتاب و کتاب‌خوانی در میانشان رواج بیشتری داشته، توانسته‌اند فرهنگی ماندگارتر و پویاتر از خود به جای بگذارند و میراث فرهنگی و گنجینه‌های معارف و دستاوردهای عالمان و فرهیختگان خود را به نسل‌های دیگر منتقل کنند. به فرموده مقام معظم رهبری (مدظله العالی): «کتاب یکی از ارزشمندترین فرآورده‌های بشری و گنجینه بزرگترین ثروت‌های بشر یعنی دانش و تحقیق است.»

از سوی دیگر فرهنگ، محوری‌ترین برگ هویتی یک ملت محسوب می‌شود و یکی از راه‌های مهم رشد و توسعه فرهنگی اهمیت دادن به مسأله علم‌آموزی، کتاب‌خوانی و رواج مطالعه در میان آحاد جامعه، به‌ویژه در میان جوانان و نوجوانان است. در واقع از شاخص‌های مهم توسعه‌یافتگی هر جامعه سرانه بالای مطالعه در آن است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد مطالعه و کتاب‌خوانی وضعیت مطلوبی در ایران ندارد و اقدامات لازم جهت ترویج و اشاعه فرهنگ مطالعه صورت نگرفته است. طلاب و خانواده‌های ایشان نیز از این امر مستثنا نیستند و گرچه نسبت به مردم عادی احتمالاً بیشتر با کتاب سروکار دارند ولی هنوز با وضعیت مطلوب مطالعه فاصله زیادی وجود دارد. این در حالی است که انس با کتاب و مطالعه مستمر برای طلاب و روحانیون به اقتضای کارشان و رسالت مهمی و خطیری که بر دوشان هست امری لازم و ضروری می‌باشد.

بنابراین، یکی از مهم‌ترین راهبردها در یک برنامه‌ریزی صحیح فرهنگی، رواج فرهنگ کتاب‌خوانی و مطالعه است. مقام معظم رهبری (مدظله العالی) در این باره می‌فرماید:

امروز جوان‌های ما بایستی، هم سلامت جسمی، و هم سلامت معنوی، و هم سلامت فکری را با هم داشته باشند و برای خودشان نگه دارند. سلامت جسمی را با ورزش و با تغذیه مناسب؛ سلامت معنوی و قلبی را هم با توجّه به خدا، با نماز، با دعا، با توسّل، با یاد شهدا؛ سلامت فکری را هم با کتاب‌خوانی تأمین کنید. (۱۳۹۵/۹/۲۳)

کتاب‌خوانی باید یک سیره و سنّت رایج بین مردم ما شود. کتاب بخوانند و به فرزندانشان هم یاد بدهند. (۱۳۷۲/۲/۲۱)

برای یک ملت، خسارتی بزرگ است که افراد آن، با کتاب سر و کاری نداشته باشند، و برای یک فرد، توفیق عظیمی است که با کتاب، مانوس و همواره در حال بهره‌گیری از آن یعنی آموختن چیزهای تازه باشد. (۱۳۷۲/۱۰/۴)

در منزل خود من، همه افراد، بدون استثنا، هرشب در حال مطالعه خوابشان می‌برد. خود من هم همین‌طورم. نه این‌که حالا وسط مطالعه خوابم ببرد. مطالعه می‌کنم؛ تا خوابم می‌آید، کتاب را می‌گذارم و می‌خوابم. همه افراد خانه ما، وقتی می‌خواهند بخوابند حتماً یک کتاب کنار دستشان است. من فکر می‌کنم که همه خانواده‌های ایرانی باید این‌گونه باشند. توقع من، این است. باید پدرها و مادرها، بچه‌ها را از اول با کتاب محشور و مانوس کنند. حتی بچه‌های کوچک باید با کتاب انس پیدا کنند. (۱۳۷۴/۲/۲۶)

این مسأله که زن به سمت معرفت، علم، مطالعه، آگاهی، کسب معلومات و معارف حرکت کند، باید در میان خود بانوان خیلی جدی گرفته شود و به آن اهمیت بدهند. (۱۳۷۶/۷/۳۰)

مشکل‌تر از کتاب نوشتن، رساندن کتاب به چشم و ذهن مخاطب است؛ این خیلی مهم است. این هنر و دقت لازم دارد، ظرافت‌هایی دارد که بایستی بتوانید اینها را وارد ذهن اینها بکنید. (۱۳۹۵/۹/۱۵)

برای رسیدن به این هدف یعنی عادت به کتاب‌خوانی و بسترسازی فرهنگی برای آن، یک برنامه‌ریزی صحیح و منطقی در حوزه‌های علمیه لازم است که فرهنگ کتاب‌خوانی را در بین طلاب عملی سازد و به تداوم این فرهنگ در بین خانواده‌ها بینجامد. از این‌رو معاونت تهذیب و تربیت حوزه‌های علمیه بر آن است تا با اجرای تشویق طلاب به مطالعه و کتاب‌خوانی

گامی در راستای ترویج و توسعه فرهنگ کتاب‌خوانی در بین طلاب و خانواده‌ها بردارد.

اهداف طرح:

۱. جامعه عمل پوشاندن به فرمایش مقام معظم رهبری در مسأله ترویج کتاب و کتاب‌خوانی در جامعه؛
۲. ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی در بین طلاب و خانواده‌های ایشان؛
۳. پیش‌گیری از بروز مشکلات و آسیب‌های اخلاقی، تربیتی و اعتقادی در بین طلاب و خانواده‌ها؛
۴. غنی‌سازی اوقات فراغت طلاب و خانواده‌ها با مطالعه و کتاب‌خوانی؛
۵. ارتقاء دانش و بصیرت طلاب و خانواده‌ها و ایجاد آمادگی برای پاسخ‌گویی به سؤالات و شبهات مردم؛
۶. تسهیل در تهیه کتاب‌های مورد نیاز طلاب و خانواده‌ها.

طرح‌ها و برنامه‌های پیشنهادی:

الف. برگزاری مسابقات کتاب‌خوانی طلاب و خانواده‌ها

در این طرح ناظر بر نیازها و آسیب‌های اخلاقی و تربیتی مدارس علمیه و خانواده‌ها، حداقل هر سال تحصیلی یک مسابقه کتاب‌خوانی با موضوعات اخلاقی و تربیتی برگزار می‌شود.

گام‌های اجرایی:

۱. تعیین کتاب مسابقه

انتخاب کتاب با مشورت اساتید و کارشناسان حوزه اخلاق و تربیت و ناظر به نیازها، اولویت‌ها و آسیب‌ها.

۲. تبلیغات و اطلاع‌رسانی گسترده

اطلاع‌رسانی مسابقه از طریق کانال‌ها و گروه‌های طلاب و رسانه‌های خبری حوزوی (چند رسانه‌ای)، سایت معاونت تهذیب، مصاحبه و... و چاپ و ارسال پوستر تبلیغاتی به استان‌ها.

۳. ثبت نام

الف. ثبت نام متمرکز از طریق درگاه مخصوص در سایت معاونت تهذیب و سایر سامانه‌های حوزوی.
ب. ثبت نام در مدارس علمیه ← ارسال لیست ثبت نام کنندگان مدارس به استان ← تجمیع و ارسال لیست استان‌ها به ستاد مرکزی.

۴. تهیه و ارسال کتاب

پس از پایان مهلت ثبت نام و مشخص شدن تعداد نفرات، کتاب مورد نظر تهیه و در اسرع وقت به مدیریت‌های استانی ارسال می‌شود تا طبق لیست بین طلاب و خانواده‌های ثبت نام کننده در مدارس استان توزیع گردد.
برای تشویق بیشتر طلاب برای مشارکت در این طرح، تلاش خواهیم کرد کتاب‌ها با قیمت مناسب و حداقل با ۷۰ درصد تخفیف در اختیار شرکت‌کننده‌ها قرار بگیرد.

← همان‌طور که می‌دانیم با این اوضاع معیشتی نامناسب طلاب و وضعیت نابسامان بازار نشر و گرانی افسارگسیخته کاغذ و... قیمت بالای کتاب‌ها، اگر چنین حمایتی صورت نگیرد خرید کتاب برای بسیاری از طلاب ممکن نخواهد بود و طرح

قابلیت اجرا پیدا نخواهد کرد.

← برای این منظور به حمایت مجموعه‌هایی مثل: دفتر مقام معظم رهبری، مرکز خدمات حوزه، دفاتر مراجع عظام تقلید، سازمان اوقاف و امور خیریه و سایر خیرین نیاز مبرم خواهیم داشت.
البته اگر بتوانیم با رایزنی با ناشران، فایل پی‌دی‌اف کتاب‌ها را تهیه و در اختیار طلاب بگذاریم، چنین خواهیم کرد. گرچه بسیاری از کارشناسان معتقدند فایل کتاب، کارکرد خود کتاب را ندارد.

۵. برگزاری آزمون

آزمون می‌تواند به دو شکل برگزار شود:

الف. در روز و ساعت مشخص تمامی شرکت‌کننده‌ها به صورت هم‌زمان در مدارس علمیه شهرستان محل سکونت خود در آزمون شرکت نمایند.

ب. در روز و ساعت مشخص تمامی شرکت‌کننده‌ها به صورت هم‌زمان به صورت آنلاین و برخط در آزمون شرکت نمایند. (این امر به فراهم بودن زیرساخت‌های لازم بستگی دارد)

۶. اعلام اسامی برندگان

با جمع‌آوری پاسخ‌نامه‌ها از طریق مدیریت‌های استانی و تصحیح آنها، نتایج حداکثر تا دو هفته پس از تاریخ آزمون، در سایت معاونت تهذیب و تربیت بارگذاری و اسامی برگزیدگان اعلام می‌شود.

البته در صورتی که آزمون به صورت آنلاین برگزار شود به شکل چشم‌گیری در زمان و هزینه برگزاری مسابقات صرفه‌جویی خواهد شد و اعلام نتایج نیز زودتر اتفاق خواهد افتاد.

۷. اهدای جوایز

پس از اعلام اسامی برندگان، جوایز از قبل اعلام شده به نفرات برتر اهدا می‌شود.

← برای اهدای جوایز نیز به حمایت مجموعه‌هایی مثل: دفتر مقام معظم رهبری، مرکز خدمات حوزه، دفاتر مراجع عظام تقلید، سازمان اوقاف و امور خیریه و سایر خیرین نیاز مبرم خواهیم داشت.

نکته: علاوه بر ستاد مرکزی، مدیریت‌های استانی نیز می‌توانند به صورت جداگانه مسابقات کتاب‌خوانی درون استانی برگزار کنند. برای این منظور لازم است طرح یا پیشنهاد خود را همراه با برآورد هزینه، جدول زمانی و سایر جزئیات به معاونت تهذیب ستاد مرکزی اعلام کنند تا پس از بررسی، تأیید و تخصیص بودجه، بتوانند مسابقه را برگزار نمایند.

ب. بسته‌های حمایتی خرید کتاب برای طلاب و خانواده‌ها

همان‌طور که پیش‌تر نیز گفته شد، به دلیل اوضاع معیشتی نامناسب بسیاری از طلاب و قیمت بالای کتاب، امکان تهیه کتاب برای خیلی از طلاب و خانواده‌های ایشان فراهم نیست و برای ترویج فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی و تشویق این عزیزان به مطالعه نیاز به بسته‌های ویژه حمایتی داریم. برای این منظور راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

۱. تهیه و اهدای بن خرید کتاب؛

اگر فرض کنیم که هر طلبه ماهانه یک کتاب بخواند و میانگین قیمت کتاب را ۳۰ هزار تومان در نظر بگیریم، دست کم نیاز هست سالانه ۳۶۰ هزار تومان بن خرید کتاب به طلاب هدیه داده شود.

۲. خرید و توزیع کتاب‌های وقف در گردش بین طلاب مدارس؛

یکی از روش‌های عملی در ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی، تهیه کتاب‌های مناسب توسط خیرین و وقف آنها برای مطالعه افراد و در اختیار دیگران گذاشتن کتاب پس از مطالعه آن است.

۳. توزیع کتاب یارانه‌ای و حمایتی؛

گاهی نیاز است مدیران محترم با جذب کمک‌های خیرین، کتاب‌های مورد نیاز طلاب را تهیه و با قیمت بسیار پایین به آنها بفروشند. برای مثال، کتاب ۲۰ هزار تومانی را به قیمت ۳-۴ هزار تومان به دست طلاب برسانند و الباقی مبلغ را برایش بانی پیدا کنند.

۴. سفارش مستقیم چاپ کتاب به ناشران و خرید به قیمت تمام شده؛

مجموعه‌هایی که قصد تهیه کتاب و اهدای آن به طلاب یا کتاب‌خانه‌های مدارس دارند، می‌توانند با مراجعه به ناشر و ثبت سفارش چاپ کتاب به تعداد بالا، هزینه‌ها را گاهی تا ۷۰-۶۰ درصد کاهش دهند و در نتیجه کتاب با هزینه کمتری به دست طلاب در مدرسه برسد.

۵. تشکیل گروه‌ها و کانال‌هایی در فضای مجازی برای اهدای کتاب؛

بی‌تردید در منزل و کتاب‌خانه بسیاری از طلاب و روحانیون و علما کتاب‌هایی وجود دارد که دیگر مورد استفاده نیستند. ایجاد گروه‌ها و کانال‌هایی در شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی برای در اختیار قرار دادن این کتاب‌ها به سایر طلاب و روحانیون از دیگر اقدامات مؤثر در ترویج فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی است.

همچنین می‌توان این کتاب‌ها را به صورت حضوری در اختیار مدیران مدارس علمیه قرار داد تا به حسب نیاز در اختیار طلاب و خانواده‌ها قرار بگیرد.

ج. حمایت از آثار در حال تدوین؛

در مجموعه‌های حوزوی از جمله معاونت تهذیب و تربیت، آثاری در حال تولید یا در دست اقدام هستند که به دلیل تنگنای مالی حوزه روند تدوین آنها به کندی صورت می‌گیرد. حمایت مجموعه‌هایی مثل دفتر مقام معظم رهبری از این آثار موجب تسریع در کار خواهد شد تا محتوای مورد نیاز طلاب به موقع در اختیار آنان قرار بگیرد.

د. راهکارهایی برای ایجاد شوق و انگیزه مطالعه در بین طلاب

در کنار دو طرحی که در بالا گفته شد، برای ایجاد شوق و انگیزه مطالعه و انس با کتاب و کتاب‌خوانی در بین طلاب راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود:

۱. ایجاد و تقویت کتاب‌خانه‌های مدارس علمیه؛

مطالعه و پژوهش، مهم‌ترین کار طلبه به‌ویژه در سال‌های اولیه طلبگی است و کتاب و کتاب‌خانه نیز بهترین وسیله و مکان برای این منظور است. به فرموده امیرمؤمنان علی (علیه السلام): «الکتب بساتین العلماء»^۱ و اهل علم از مطالعه کتاب، چنان مبتهج و مسرور گردند که دیگران از سیر در باغ‌ها و بوستان‌ها. بنابراین وجود یک کتاب‌خانه خوب و مجهز در مدرسه همراه با مدیریت خوب آن می‌تواند فضا و شرایط مناسبی برای پیشرفت علمی طلاب و انس بیشتر آنها با مطالعه و کتاب را فراهم سازد.

۱. «کتاب‌ها بوستان‌های علما هستند». (تمیمی‌آمدی، غرر الحکم، ص ۵۵، ح ۱۰۳۴)

۲. در دسترس قرار گرفتن و سهل الوصول بودن کتاب؛

تهیه قفسه‌های کوچک و رنگی مخصوص کتاب و قرار دادن تعدادی کتاب کم حجم و ترجیحا سیره علما و شهدا در این قفسه‌ها و ترغیب و تشویق طلاب به مطالعه کتاب‌ها، یکی از کارهای ترویجی است که می‌توان آن را در مدرسه انجام داد. کلاس‌ها و مدرسه‌ها، مسجد و نمازخانه مدرسه، سالن‌ها و راهروها و هر جای دیگری از مدرسه که احتمال توقف چند دقیقه‌ای طلاب در آنجا داده می‌شود، برای قرار گرفتن این قفسه‌ها مناسب هستند.

۳. تلخیص و گزارش‌نویسی از کتاب‌ها؛

تلخیص و گزارش‌نویسی از کتاب‌های مطالعه شده از سوی طلاب و اهدای جایزه به بهترین تلخیص‌ها و گزارش‌ها و نیز تکثیر و توزیع آن‌ها میان طلاب عامل دیگری در ترویج فرهنگ کتاب‌خوانی در مدرسه است. شایسته است معاونت پژوهش مدرسه پیشگام این مساله باشد.

۴. معرفی کتاب؛

معرفی اجمالی برخی از کتاب‌های مفید بین نمازهای جماعت یا در کلاس‌های درس توسط اساتید یا خود طلاب و بیان نکته‌های کوتاه، جذاب و آموزنده از آن‌ها (ظرف ۳-۵ دقیقه) برای ترغیب بیشتر افراد به مطالعه این کتاب‌ها یکی دیگر از عوامل مؤثر در ترغیب طلاب به مطالعه می‌باشد.

۵. تریبون آزاد کتاب‌خوانی؛

یکی از اقدامات ترویجی جذاب برای ایجاد شوق و انگیزه و فرهنگ مطالعه در بین طلاب مدرسه، برگزاری تریبون آزاد معرفی کتاب است. با این توضیح که هفته‌ای یکبار و در یک زمان مناسب (ترجیحا عصر یا شام جمعه) طلاب مدرسه دور هم جمع می‌شوند و در هر جلسه چند نفر (با ثبت نام قبلی)، هر کدام کتاب مفیدی را معرفی و بخشی از آن کتاب را قرائت می‌کنند.

۶. برگزاری کارگاه‌های روش‌های مطالعه در مدرسه؛

۷. دعوت از نویسندگان و اهل قلم جهت ایراد سخنرانی در مدارس؛

۸. برگزاری جلسات نقد و بررسی کتاب در کلاس‌های درس یا زمان‌های مشخص دیگر؛

۹. تشکیل گروه‌های مطالعاتی در مدرسه؛

تشکیل گروه‌های مطالعاتی ۱۰-۱۵ نفره در مدرسه و هر گروه زیر نظر یک استاد، یکی دیگر از کارهای ترویجی و مؤثر در ترغیب طلاب به مطالعه و پژوهش است. طلاب در این گروه‌ها با هدایت اساتید، کتاب‌هایی را مطالعه و در جلسات گروه گزارش می‌کنند.

۱۰. ارائه سیرهای مطالعاتی به طلاب؛

تشویق طلاب به داشتن سیر مطالعاتی و معرفی سیرهای مطالعاتی موجود به آنها از سوی اساتید و معاونان تہذیب و پژوهش مدارس. سیر مطالعاتی آثار شهید مطهری، سیر مطالعاتی تاریخ اسلام، سیر مطالعاتی عقاید و کلام اسلامی، سیر مطالعاتی اخلاق اسلامی، سیر مطالعاتی آثار مقام معظم رهبری و سیرهای مطالعاتی دیگری که برخی از اساتید و بزرگان معرفی کرده‌اند، برای این منظور قابل ارائه است.

مدیریت مطالعات و برنامه‌ریزی تہذیبی

۲۵ اردیبهشت ۱۳۹۹